

BURUT ETNİK ADI ÜZERİNE¹

Nurbek C. COLDOŞEV²

ÖZET

Burut etnik adının çözümlenmesi Türk halkları tarihi araştırmalarının mühim konularından birini teşkil eder. Çince, Moğolca, Arapça ve Farsça kaynaklarda değişik şekillerde kullanılmasından dolayı bu adın anlamı ve kimler için kullanıldığı ile ilgili farklı görüşler öne sürülmüştür. Konuyla ilgili olarak N. Ya. Biçurin, N. A. Aristov, V. V. Radlov, G. Gourt, W. Schott, A. Levşin, G. E. Grum-Grjimaylo, K. İ. Petrov, G. V. Ksenofontov, Yu. A. Zuev, A. Abdıkalkov, E. C. Maanayev, Ö. K. Karayev, E. Kıçanov, T. Beyşenaliyev, V. Ya. Butanayev ve O. Karatayev gibi bilim insanları çalışmalar yapmışlardır. Bu makalede konuyla ilgili hemen bütün görüşler ele alınacaktır. Bu görüşlerden hareketle Burut teriminin anlamı ve kullanımı ile ilgili bir sonuç ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Burut, Kırgız, etnonim, Tanrı Dağı.

Coldoşev, Nurbek C. "Burut Etnik Adı Üzerine". *Siberian Studies (SAD)* 2.5 (2014): 25-36.

Coldoşev, N.C. (2014). Burut Etnik Adı Üzerine. *Siberian Studies (SAD)*, 2 (5), s.25-36.

¹ Bu makale Yrd. Doç. Dr. Cengiz Buyar (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bişkek, Kırgızistan. cengizbuyar@hotmail.com) tarafından Türkçeye aktarılmıştır.

² Öğr. Gör. Dr., Cusup Balasagun Kırgız Devlet Üniversitesi, Bişkek, Kırgızistan. turan_1(at)inbox.ru

ON THE ETHNONIM BURUT

ABSTRACT

The analysis of the ethnonim burut is one of the significant subjects in the history of the Turkic peoples. As it was used differently in Chinese, Mongolian, Arabic and Persian sources, different arguments were developed on the meaning of this word, and to whom it corresponds. This subject is studied by scientists, such as N. Ya. Bichurin, N. A. Aristov, V. V. Radlov, G. Gourt, W. Schott, A. Levshin, G. E. Grum-Grzhimailo, K. I. Petrov, G. V. Ksenofontov, Yu. A. Zuev, A. Abdykalykov, E. C. Maanayev, O. K. Karayev, E. Kychanov, T. Beyshenaliyev, V. Ya. Butanayev ve O. Karatayev. In this article all arguments will sought to be mentioned. Accordingly a resolution on the meaning of the term burut and its application is aimed to be reached.

Keywords: Burut, Kyrgyz, ethnonim, Tien-Shan Mountains.

Burut adının anlamı, kullanım şekilleri, kullanıldığı coğrafya ve kimler için kullanıldığı Kırgız tarihi araştırmalarında mühim konulardan birini teşkil etmektedir. Konu üzerine muhtelif çalışmalar yapılmış olup bunların çoğunluğunda bu adın, Tanrı Dağlarında yaşayan Kırgızların ilk adı olduğu ileri sürülmektedir. Bu çalışmalardan bazılarında Burut'ların çok eski dönemlerden beri Tanrı Dağlarında bir uruğ olarak yaşadıkları bazılarının da ise ortaçağda Moğolistan'dan, Tanrı Dağlarına göç etmiş bir topluluk olduklarıyla ilgili değerlendirmeler yapılmaktadır. 15.-18. yüzyıllarda Çince (Siyuy çji (Batı Bölgeleri Raporu) 1763, Pindin çjengeer fanlüe (Cungaryada Aşayışın Sağlanması Beyanı) 1772, Day Tsın liçao şilu (Büyük Tsın Sülalesinin Bütün Hükümdarlarının İdare Beyanı), Huytszyan çji (Müslüman Bölgesi Beyanı) 1772, Siyuy ven tszyan lu (Batı Bölgesinde Görülen ve Duyulanların Beyanı) 1777), Moğolca kaynaklarda ve Rus müelliflerin (İ. Unkovskiy, 1887: 193, 249, 263; Arhiv vneşney politiki Rossii, f. Zyungarskiye dela 1731-1733, d. 3, l. 161-130) çalışmalarında Tanrı Dağı Kırgızları Burut, Burutlar olarak da anılmaktadırlar.

Manas destanının bütün varyantlarında Kalmak, Kıtayların tarafındaki kahramanlar Kırgızları, Burut olarak adlandırmaktadır (Manas: Kırgız Elinin Baatırdık Eposu (SO), 2010; Manas (SK), Bişkek 2010; Manas. Entsiklopediya I, 1995: 161). Burut terimi hakkında N. Ya. Biçurin, N. A. Aristov, V. V. Radlov, G. Gourt, W. Schott, A. Levşin, G. E. Grum-Grjımaylo, K. İ. Petrov, G. V. Ksenofontov, Yu. A. Zuev, A. Abdıkalkov, E. C. Maanayev, Ö. K. Karayev, E. Kıçanov, T. Beyşenaliyev, V. Ya. Butanayev ve O. Karatayev gibi tarihçilerin eserlerinde değişik fikirler, terimin çözümlemesi ve Kırgızlarla alakası üzerine değerlendirmeler ortaya konmuştur.

G. F. Miller “1750’li yıllarda Yenisey Kırgızları Burut adı ile de bilinmektedir (Miller, 1937: 314/§48).” der. Miller’in bu ifadesini V. V. Radloff (Radloff, 1863: 317) ve H. H. Howorth (Howorth, 1876: 696) da desteklemektedir. V. V. Radlov, “Burut” etnoniminin Bugu boyunun Bor veya Boor uruğunun adından geldiğini iddia eder: Bor + ut (çoğul eki) < Burut (Bur + ut) (W. Radloff, 1863: 317) şeklinde açılımını yapar. Şarkiyatçı Y. A. Zuyev ortaya konan ilmi bilgiler temelinde Burut teriminin ortaya çıkış kaynağını bir totem kuşu olan bürküte bağlamaktadır (Zuyev, 1970: 84). N. F. Katanov, Burutlar (Kara Kırgızlar) Kaçınlerdeki Bürkütler gibidir şeklinde bir değerlendirme yapar (Katanov, 1909: 280).

Çindeki Yuan ve Ming hanedanlığı yıllıklarında Kırgızlar hakkındaki bilgiler üzerine çalışan E. Kıçanov ve T. Beyşenaliyev, Burut teriminin Oyratlar (Cungar-Kalmak) tarafından Kırgızlara verilen bir ad (ekzoetnonim) olduğunu ve bu terimin Oyratça (Kalmukça) boru(k) yani yüksek kayalı dağ anlamındaki kelimedenden

geldiğini belirtirler. Aynı zamanda, “Yenisey’e dökülen Hemçik Boruk deryası boyunca yaşayan Kırgızların bir bölüğü bo-ru(k) \approx boru + t \approx buru + t şeklinde adlandırılmakta idi.” şeklindeki bir bilgiyi de görüşlerine dayanak yapmaktadırlar (Kıçanov - Beyşenaliyev, 1991: 242-243).

Sayan-Altay halklarının etnografyası üzerine uzman olan L. P. Potapov, Altaylılardaki (Telengütler) “Burut” (Bur-ut) etnoniminin ortaya çıkışını en eski totem hayvanlarından olan buguya (geyiğe) bağlamaktadır (Potapov, 1935: 147-148).

V. Y. Butanayev’e göre ise Burut teriminin kökü Moğolcaya dayanmaktadır. Kırgızlar bu ekzoetnonimi dört tür (tülük) malın koruyucu ruhu olan gök renkli ızlık’a bağlamaktadır. Bu renk, Kırgızların Sayan-Altay’daki siyasi üstünlük sembolünü tanımlayan bir anlamı da yansıtmaktadır (Butanayev, 1994: 41). Butanayev yine “Burutların Hakaslarda Kırgızlar olarak tanındığı da bilinmektedir (Butanayev, 1994: 39-40)” der. Sayan-Altay’ın günümüzdeki halkları, efsanelerdeki Burutları ve Kırgızları bu bölgeyi yurtlaştıran en eski halk olarak kabul etmektedirler. Bununla birlikte bu yapılan açıklamaların Burut terimini tam anlamıyla ortaya koyduğunu söylemek çok zordur.

N. Y. Biçurin Kırgız ve Burut, etnonimlerini eş anlamlı olarak değerlendirmiş “Günümüzdeki Kırgızlar eskiden Tibet’in kuzey sınırına yakın bulunan Hoton Dağlarının güney tarafında yaşamakta ve günümüzde yaşadıkları yerlerde ise bolu, bulu ve bolüy şeklindeki Çince adlar ile M.S. IV. yüzyıllarda bilinir olmuşlardır. Bolu ve bulu, burut kelimesi ile benzerdir. Demek ki Burut, Kırgızların eski adıdır, Çinliler ve Moğollar Kırgızları günümüze kadar bu ad ile yazmaktadırlar (Biçurin, 1829: XXVII-XXVIII).” demektedir.

N. Y. Biçurin, Çin kaynaklarındaki farklı dönemlerdeki bilgileri karşılaştırarak boyların yerleştikleri bölgeleri tespit etmiş ve “Bulüy, doğu ve batı Türkistan’ın ortasında bulunan günümüzdeki Burut veya Kırgızların bulunduğu yerdir (Biçurin, 1883: 191)” şeklinde bir hükme varır.

A. İ. Levşin, Burutlarla ilgili olarak “Yeni dönem Çin coğrafyacıları Kırgızları ‘Burut’ adı ile kaydetmişlerdir.” O, Çince Day Tsin itun çji’nin 420. bölümünü kaynak göstererek “Kuzey Veyler hâkimken günümüzdeki Burutların yaşadıkları yerdeki halk Po-lu, Tan hanedanlığının devrinde Pu-lu veya Po-lü diye adlandırılıyordu. Daha sonra onlar Büyük ve Küçük Pulu diye bölündüler. Daha önce bu halk ülkenin güney tarafındaki dağların güneyinde yaşamakta idi, sonra

kuzey tarafına geçmişlerdir. Tan hanedanlığı döneminden beri Çinlilerin onlarla ilişkileri yoktur. Polu adı Borü (Börü) ile benzerdir. Demek Pulu halkının Burutlar olduğuna dair şüphe yoktur. Buradan Burutlar 5. ve 6. yüzyıllarda şimdiki yaşadıkları yerde yaşamışlardır şeklinde bir dayanak ortaya çıkmaktadır. Kırgızların onlarla güney Sibirya'dan kovulduklarında karışmış olmaları gerek (Levşin, 1832: 14-15).” şeklinde bilgiler vermektedir.

Kırgızların bir kolu Sarıkollular adı ile Pamir Dağının Afganistan sınırında yaşamaktadırlar (Sargazakov, 05.12.1988). Afganistanlı Kırgızlar genel olarak Çong Pamirlik (Büyük Pamirlik) ve Kiçi Pamirlik (Küçük Pamirli) olarak ikiye ayrılmaktadırlar (Sargazakov, 15.12.1988). Her ikisinde de eski Kırgız boyları, Teyit, Kesek, Kıpçak, Kıdırşa, Nayman gibi boyların temsilcileri bulunmaktadır.

Ç. Ç. Valihanov Pulu ve Burut terimleri arasında herhangi bir bağ olup olmayacağı üzerinde durmuş ve bu konu üzerinde çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur. “Pulu, Bulu ve Puli Çince’de Burut adıyla muhafaza edilmiş olan Kırgızların, Börü veya Buru boyunun bozulmuş etnik adıdır.” Valihanov da Day Chin i-tun çji’yi kaynak göstererek “Pulu ile Bulu adlandırılmalarının açılımı benzerdir. Dolayısıyla Pulular, Burutlardır. Bundan başka “Ruslar Kaysaklara Kırgız adını vermişlerdir. Burut adının ortaya çıkışının Kırgızlarla ilişkisi buna benzer bir şekilde olabilir (Valihanov, 1958: 324).” diye yazmaktadır.

Alman bilim adamı W. Schott “Hakiki Kırgızlar” adlı makalesinde Çin kaynaklarındaki Kırgızlar hakkındaki bilgileri karşılaştırarak Bulu boyu üzerinde durmuş, “ilk Kırgızlar Burutlar şeklinde adlandırılmıştır, Burut, Bu-lu-te kelimesinden çıkmıştır.” şeklinde bir fikir ortaya koymuştur (Schott, 1864: 465).

A. H. Margulan “Polu veya Puley boyu daha M.Ö. I. yüzyılda bilinmektedir. Tarihi gelenek doğrultusunda onlar, Arka (Doğu) Puley, Ön (Batı) Puley şeklinde iki kanada bölünmüşlerdir. Çin kaynaklarına göre Arka (Doğu) Puley Tanrı Dağlarının Doğu tarafında, Toktata Dağının Süy-Çu vadisinde, başka deyişle Barköl (Puley-tsze) (Biçurin, 1851: 87; Biçurin, 1950: 206)” yöresinde yaşamaktaydılar. Ön (Batı) Puley ise Tanrı Dağlarının batı tarafında Şuyü (Çu nehri) vadisinde bulunuyordu. Çin kaynaklarında, Puley idaresi Han hanedanlığı döneminde İçji (İçkilik?), Üç Hanedanlık döneminde Pulu adı ile bilinmekteydi. Puley’in (Bolu, Bulü) bazı uruğları ise Tibet’in batısındaki Piyaz (Pamir) Dağı vadilerinde ve geçitlerinde yaşamaktaydılar (Biçurin, 1851: 46, 252-254; Biçurin, 1950: 178, 319-321).

Puley’lerin (pulu, bulu) hayat tarzı ve örf âdetlerinin Kırgızlarınkinden hiçbir farkı yoktu. “Puleyler boz üylerde yaşamakta... ekin ekmeyi iyi biliyorlar. İnek, at, deve ve koyunları var. Yay ve ok yapmayı biliyorlar. Başlangıçta Puley’in büyük bir

iktidarı vardı. Batı bölgeleri Hunların yönetimi altında idi, Puley yöneticisi Şanyüy'e karşı suç işlemiş, o da buna öfkelenerek 6000 Puley halkını batı Hun bölgesine, Hovu ülkesine göç ettirip burada Havu adıyla bir idari birim oluşturmuştur. O Doğu Çeşi'nin kuzeyinde yer almakta olup at ile 90 günlük mesafedeydi." (Biçurin, 1851: 131; Biçurin, 1950: 236) Başka bir ifadeyle günümüz Turfan vadisinden Altay ve Sayan Dağları tarafına doğru olan sahadaydı.

Kırgızların Börü boyu hakkında bilgiler Çin kaynakları haricinde Arap ve Fars kaynaklarında da yer almaktadır. Örneğin Hududu'l-âlem (10. yy.) ve Ebu Said Gerdizi (11. yy.) Furi (Kuri) adlı bir halktan bahsetmektedir. "Kırgızların doğu tarafında Furi adlı bir halk var. Onlar da Kırgızlardan... Başka Kırgızlar ile karışmıyorlar... Dilleri diğer Kırgızlar tarafından anlaşılmıyor (Hudud al- 'Alam, 1937: 286)." Yu. A. Zuyev, fuli (>piu-ljie<böri) (bure), Usunların, Sunnuların yani Hunların, Tabgaçların ve Türklerin bir boyunun adıdır demektedir (Zuyev, 1959: 172). yani Fuli (>piu-ljie<böri), Edzin Gol vadisindeki Yüçe'i idari yapılanmasının bir bölümüdür ve MÖ. 119 yılında yöneticisi Çantulo adlı biri olmuştur. fuli (>piu-ljie<böri) lan şeklinde tercüme edilip börü, kurt anlamına gelir. Merkezdeki Türk kağanının hususî ordusunu da fuli/börü şeklinde adlandırıyorlardı. Kağanın çadırının üstünde kurt başlı bir bayrak asılı bulunuyordu (Zuyev, 2002: 36).

T. Akerov Dinlin etnoniminin ortaya çıkışını Kırgızların yedi kurt veya edi börü (edi fulin) boyunun adlandırılması ile ilişkilendirmektedir (Akerov, 2005: 59). Dinlin~Tele boyu, efsanelerinde kendilerini kurt ile Hun kraliçesinden ortaya çıkartmaktadırlar.

N. A. Aristov Burut adının börü adından ortaya çıktığını ifade eder. Buna örnek olarak araştırmacı, Adıgine boy birliği içerisine giren Börü boyunun özel adını delil göstermektedir (Aristov, 1894: 345; Aristov, 2003: 53). N. A. Aristov'un fikrine göre burut (buru+t) börü etnoniminin fonetik olarak değişime uğramış halidir (-t çoğul ekidir).

K. İ. Petrov Moğolca sözlüklere dayanarak buruunun, casus, hain, başka dinden olan anlamını verdiğini ve terimin Kırgızlar için kullanılan lakap veya takma ad olabileceği üzerinde durmuştur (Petrov, 1961: 57).

Tarihçi A. Abdıkalıkov, K. İ. Petrov'un bu değerlendirmesini desteklemekte olup o, Burut teriminin Kırgızlar ile Cungarların arasındaki istikrarsız ilişkiler neticesinde ortaya çıktığını belirtir. Burut sözünün Kalmakların buruu kelimesine

çokluk eki d veya t son ekini eklemeleri neticesinde oluştuğunu ifade eder. O, “Kalmakça ve Moğol lehçelerinde burut, günahkâr, casus, hain, başka dinden olan anlamlarına gelmektedir ve Kırgızlara dışarıdan (ekzoetnonim) verilen bir lakaptır (Abdikalkov, 1963: 127).” şeklinde değerlendirme yapar.

Saha-Yakut tarihçisi G. V. Ksenofontov bu terim ile ilgili ilginç bir tez ortaya koymaktadır. Saha-Yakutlarda burut-buruut sözü başka boydan, başka yerden olan, yabancı anlamına gelmektedir. Saha Yakutlarında burut, küçük çocukları korkutmak için kullanılmıştır (Ksenofontov, 1992: 162-164).

Tarihçi O. K. Karatayev burut teriminin ortaya çıkışı, anlamı ve konunun problemleri üzerine araştırmalar yapmış (Karatayev, 2003: 54, 69) ve N. A. Aristov’un, burut terimi börü anlamına gelebileceği şeklindeki fikrini desteklemektedir. “Burut etnoniminin eski şekli börü (börü+t-pürüt-burut) şeklinde idi. Börü + t; -t (-it; -ut, it) eki Moğolcanın lehçelerinde çoğul ekidir (Karatayev, 2003: 64). Bazı araştırmacıların burut, başka yerden olan, casus şeklinde yaptıkları açıklamaların temeli yoktur (Petrov, 1961: 57).” Karatayev ortaya konan bilgilerin ve değerlendirmelerin temelinde Kırgızlardan başka halklarda da Burut adıyla bilinen totemin olduğu, bu etnonimin börü, kurt anlamına geldiği neticesine varır (Karatayev, 2002: 80-85).

Şarkiyatçı G. E. Grum-Grjımaylo Burut teriminin ortaya çıkışını Buryat etnoniminden hareketle izah etmektedir. O, Raşideddin’in Camiü’t-Tevarih’inde yer alan Bargu-Buruttar ile Burut teriminin tarihi ortaklığı vardır şeklinde bir görüş bildirmiştir (Grumm-Grjımaylo, Leningrad 1926/ II: 537, 188). Grum-Grjımaylo Burutları başlı başına bir halk olarak ve Tanrı Dağı Kırgızlarının etnik yapısının oluşmasında temel rol oynayan etnik bir birim olarak değerlendirmektedir. O, buna Hakas Minusinsk vadisindeki Sagayların, Kaçınların ve Altay Telengütlerinin içerisinde Kırgız, Burut gibi etnik grupların yer almasını delil olarak göstermektedir (Grumm-Grjımaylo, 1926/II: 537).

D. Banzarov, Burut etnoniminin Buryat sözünün bir varyantı olduğunu düşünmektedir (Şeybaniada. İstoriya mongolo-tyurkov, Kazan 1849, Prilojenije V; Banzarov, 1955: 180). N. G. Rummyantsev, D. Banzarov’un bu fikrinin temelsiz olduğunu öne sürerek “Moğolca Burıjad~Burud şeklinde bir dönüşümün fonetik bakımdan mümkün olmadığını” ifade etmektedir (Rummyantsev, 1955: dipnot 321, 322, 323).

Buryat etnonimi Moğolca bir kelime değildir, eski Türkçeden Moğolcaya girmiştir. Etnonim Buryatçada Buryaad şeklinde kullanılmaktadır. Halk etimolojisinde “Buryaad, buriha fiilinden oluşmuş, yoldan gitmeyen, yoldan çıkıp

ayrılan” anlamlarına gelen bir sözdür. Buradan hareketle Buryat sözünün etimolojisi “Moğollardan bölünüp, ayrılıp gidenler” şeklinde izah edilebilir (Tsindendambayev, 1972: 274).

Buryat araştırmacı Ts. B. Tsindendambayev, “Buryat sözünün etimolojisinin kökünü Türkçe börü kelimesi teşkil eder. Buryat etnonimi büre+d veya böre (bör’æ) + Moğolca çoğul eki d’nin eklenmesiyle oluşmuştur. Börü adını Türk devrinde protomoğol Şono veya Çono adlı, totemi Börü olan boylardan biri almış veya Türkler tarafından onlara bu ad verilmiş olabilir.” şeklindeki bakış açısını ilim âlemine sunmuştur (Tsindendambayev, 1972: 277-279).

B. B. Bardin, Buryat kelimesinin, eski Bargut kelimesinin daha sonraki varyantı olduğunu ileri sürmekte ve o, bunu bargut~burgut~burut~burat~buryat şeklinde çözümlemektedir (Bardin, 1927: 45).

Sayan-Altay’daki Türk-Moğol boylarının (Hakas, Altaylı, Teleüt, Uryahay, Hoton, Torgout, Derbet) içerisinde yaygın bir şekilde bulunan Burut (Pürüt) uruğunun kökünün bölgede eskiden beri bu adla bilinen boya dayandığı belirtilmektedir. Hakas folklorunda burut (pürüt) boyunun ilk vatanının Buryatya, bir diğer kaynağa göre ise Derbetiya (Kuzey Batı Moğolistan) olduğu ileri sürülmektedir (Butanayev - Butanayeva, 2001: 54-55).

Burut etnonimi, Altaylılarda Purut (Pırat, Parat) (Potapov, 1969: 23), Altaylı Torgutlarda Burut (Grumm-Grjımaylo, 1926/III: 186), Teleütlerde Purut (Radlov, 1989: 96), Hakasların içerisindeki Beltirlerde Çiti Püür (Butanayev, 1994: 86), Birüsinlerde Çiti Püür (Butanayev, 1994: 87), Kaçınlerde Pürüt (Butanayev, 1994: 80), Kızıllarda Pürüt (Butanayev, 1994: 88), Sagaylarda Pürüt (Butanayev, 1994: 84), Batı Moğollarından Torgutlarda ve Hotonlarda Burut (Grumm-Grjımaylo, 1926/III: 276) şeklinde kullanılmaktadır.

SONUÇ

1. Han Hanedanlığının (M.Ö. 206 – M.S. 220) döneminde Puley, Üç Padişahlık döneminde Pulu, Kuzey Vei Hanedanlığı döneminde (386-535) Po-lu (Bo-lu) ve Tan Hanedanlığı döneminde (618-907) Pu-lu veya Po-lü şeklindeki adlandırmaları, N. Ya. Biçurin, A. İ. Levşin, Ç. Ç. Valihanov, W. Schott, A. H. Margulan Burut etnoniminin Çince varyantları olarak kabul etmekte ve buradan hareketle Burut Kırgızların eski adıdır şeklinde bir neticeye varmaktadırlar.

2. N. A. Aristov, A. İ. Levşin, Ç. Ç. Valihanov, Ts. B. Tsindendımbayev, O. Karatayev Burut adının börü sözünden çıktığını belirtmekte ve bunu Börü adlı boy ile ilişkilendirmektedirler.

3. A. H. Margulan, Yu. A. Zuyev, E. C. Maanayev pu-lu veya pu-li adlandırmalarını Çin ve Arap kaynaklarındaki fu-li (furi) ile ilişkilendirmekte, bunun burut kelimesi olabileceğini ve börü anlamına geldiğini belirtmektedirler.

4. Börü, içkilik boylarının genel totemidir. Bu yüzden Burut etnonimi ilk olarak Kırgızların içkilik birliğinin adı olmuştur. Bundan dolayı Ç. Ç. Valihanov "... Kırgızlar Çinlilerin adlandırdığı şekliyle Burut adını hiç bilmiyorlar, bu sözü onlar (Kırgızlar) hiç duymamışlar. Burut adlı uruğu Kırgızların içerisinde tespit edemedim" şeklinde yazmaktadır (Valihanov, 1958: 324). Sebebi Ç. Ç. Valihanov genel itibari ile kuzey (ong kanat yani sağ kanat) Kırgızların içerisinde bulunmuştur.

Demek bulu (pu-lu) ~ bo-lu (po-lu) ~ bo-lyü (po-lyü) ~ fu-li Çince burut etnoniminin kullanılış şeklidir. Burut Kırgızların eski adlandırılmalarından biri olup börü anlamına gelmektedir. Börü Kırgızların İçkilik kolunun genel totemidir. Bu sebepten Burut adıyla ilk defa İçkilik kolu adlandırılmıştır. Daha sonra onlar bütün Kırgız boy birliğinin içine içkilik adı ile dahil olmuşlardır.

KAYNAKLAR

- Abdıkalkov, A., "O termine Buruti", *Sovetskaya Etnografiya*, Nu: 1, 1963.
- Akerov, T., *Drevniye kızıgızı i velikaya step*, Bişkek 2005.
- Arhiv vneşney politiki Rossii, f. Zyungarskiye dela 1731-1733, d. 3, l. 161-130.
- Aristov, N. A., "Opıt vıyasneniya etniçeskogo sostava Kirgiz-kazakov Bolşoy ordı i kara-kirgizov, na osnovanii rodoslovnih svyazey i svedeniy o suşçestvuyuşih rodovih deleniyah i o rodovih tamgah, a takje istoriçeskih dannih i naçinayuşçih antropologiçeskih issledovaniy", *Jivaya Starina*, Vip. III-IV, SPb. 1894.
- Aristov, N. A., *Trudi po istorii i etniçeskomu sostavu tyurkskih plemen*, Bişkek 2003.
- Banzarov, D., *Sobraniye soçineniy*, Moskva 1955.
- Bardin, B. B., "Buryati-Mongoli", *Buryatovedeniye*, Nu.: 3-4, 1927.
- Biçurin, N. Ya., *Opisaniye Çjungarii i Vostoçnogo Turkistana v drevnem i nneşnem sostoyanii*, I, SPb. 1829.
- Biçurin, N. Ya., *Sobraniye svedeniy o narodah, obitavşih v Sredney Azii v drevniye vremena*, III, SPb. 1851.
- Biçurin, N. Ya., *İstoriya Tibeta i Huhunora s 2282 goda do R. H. do 1227 goda po R. H.*, II, SPb. 1883.
- Butanayev, V. Ya., *Proishojdeniye hakasskih rodov i familii*, Abakan 1994.
- Butanayev, V. Ya. ve Butanayeva, İ. İ., *Hakasskiy istoriçeskiy folklor*, Abakan 2001.
- Grumm-Grjimaylo, G. E., *Zapadnaya Mongoliya i Uryanhayskiy kray*, c. II, Leningrad 1926.
- Grumm-Grjimaylo, G. E., *Zapadnaya Mongoliya i Uryanhayskiy kray*, c. III, vıp. I, Leningrad 1926.
- Howorth, H. H., *History of the Mongols*, London 1876.
- Hudud al- 'Alam. *The Regions of the World. A Persian Geography 372 A.H.- 982 A.D.*, Transl. and expl. by V. Minorsky, London 1937.

Julien S., “Notes sur les pays et les peuples étrangers, tirées des géographies et des historiens chinois”, *Journal Asiatique*, Ser. 4. t. VIII; 1847, t. IX, 1846.

Karatayev, Olcobay, *Kırgızdardın Etnomadaniy Baylanıştarının Tarihnan*, Bışkek 2003.

Karatayev, Olcobay, *Eski Türk Devrindeki Kırgız Etnik İsimleri, Türkler*, XI, Ankara 2002.

Katanov, N. F., “Predaniya prisayanskikh plemen o prejnih delah i lyudyah”, *Sbornik V čest70-letiya G. N. Potanina. ZIRGO. Po. otd. etnografii, XXXIV*, SPb. 1909.

Kıçanov, E. ve Bejšenaliyev, T., “Yüan Şin doorundadı kırgızdar”, *Kırgızdar: Sancira*, Bışkek 1991.

Ksenofontov, G. V., *Očerki po drevney istorii yakutov, I-II*, Yakutsk 1992.

Levşin, A., *Opisaniye Kirgiz-kaysakskih ili Kirgiz-kazaçih ord i stepey, II*, SPb. 1832.

Manas. Entsiklopediya, I, Bışkek 1995.

Manas: Kırgız elinin baatırdık eposu (Sagımbay Orozbekov varyantı), Bışkek 2010;

Manas (Sayakbak Karalayev varyantı), Bışkek 2010.

Miller, F. G., *İstoriya Sibiri, c. I, M.-L.* 1937.

Miller, F. G., *Opisaniye Sibirskogo Tsarstva i vseh proizşedşih v nem dela ot naçala i osoblivo ot pokoreniya ego Rossiyskoy Derjave pos ii vreme, kn. 1*, SPb. 1750.

Potapov, L. P., “Sledi totemiçeskih predstavleniy u altaytsev”, *Sovjetskaya Etnografiya*, Nu. 4-5, 1935, s. 147-148.

Petrov, K. İ., *Očerki feodalnlıh otnoşeniy u kirgizov v XV–XVII vv.*, Frunze 1961.

Petrov, K. İ., *Očerki feodalnlıh otnoşeniy u kirgizov v XV–XVII vv.*, Frunze 1961.

Potapov, L. P., *Etniçeskiy sostav i proishojdeniye altaytsev*, Leningrad 1969.

Radloff, W., “Observations sur les Khirghis”, *JA*, Ser. VI., 1863.

Radlov, V. V., *İz Sibiri. Stranitsı dnevnika*, Moskva 1989.

Rumyantsev, N. G., *Primeçaniye k. kn. D. Banzarov. Sobraniye Soçineniy*, Moskva 1955.

Sargazakov, K., “Oogandık kırgızdar”, *Kırgızstan madaniyatı*. 05.12.1988.

Schott, W., "Über die ächten Kirgisen", APAW, Berlin 1864.

Şeybaniada. İstoriya mongolo-tyurkov, Kazan 1849.

Tsindendambayev, Ts. B., Buryatskiye istoričeskiye hroniki i rodoslovniye, Ulan Ude, 1972.

Unkovskiy, İ., "Posolstvo k zyungarskamu hun-tayçju Tsevan Rabtanu kapitana ot artillerii İvana Unkovskogo I putevoy jurnal ego za 1722-1724 godi", ZİRGO. Po otd. etnografii, c. X, vıp 2, SPb., 1887.

Valihanov, Ç. Ç., İzbranniye proizvedeniya, Alma-Ata 1958.

Valihanov, Ç. Ç., İzobranniye proizvedeniya, Alma-Ata 1958.

Zuyev, Yu. A., "Vıstupleniye na sessii, posvyaşçennoy etnogenezu kirgizskogo naroda", TKKAE, III, Frunze 1959.

Zuyev, Yu. A., Ranniye tyurki: oçerki istorii i ideologii, Almatı 2002.

Zuyev, Yu. A., "Kırgızı-buruti", Sovyetskaya Etnografya, Nu: 4, Moskva 1970.